

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. An possit darî omissio culpabilis in individuo, absque omni actu physico voluntatis, qui sit causa vel occasio illius?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Respondeo distinguendo Majorem: Quo posito ponitur, & quo ablato aufertur, per locum intrinsecum, & tanquam per rationem à priori, concedo Majorem. Per locum extrinsecum, & à posteriori tantum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Posita privatione rectitudinis, peccatum ponitur, & eà ablata aufertur, à priori & per locum intrinsecum, nego: à posteriori & per locum extrinsecum, concedo. Solutio patet ex supra dictis: ex eo enim quod actus peccaminosus dicat tendentiam ad objectum regulis morum dissonum, per quam formaliter in ratione peccati & mali moralis constituitur, sequitur quod careat rectitudine sibi debita, scilicet tendentia ad objectum regulis morum consonum; & ita privatio hujus posterioris tendentia: est quasi proprietates consequens ad illam priorem, & ab illa inseparabilis: unde cum posita proprietate ab essentia inseparabili, arguitive & à posteriori, seu per locum extrinsecum, ponatur ipsa essentia, & eà ablata tollatur, posita privatione rectitudinis, ponitur peccatum, & eà ablata, aufertur; non à priori, & per locum intrinsecum, sed à posteriori, & per locum extrinsecum: eo proportionali modo quo posita obscuritate assensus, ponitur actus fidei; & eà ablata, aufertur; non quod per ipsam obscuritatem constituatur, sed quia illud quod constituit actum fidei, formaliter in quantum hujusmodi, connotat obscuritatem, sive habet constituere actum fidei, prout obscuritatem connotat.

ARTICVLVS II.

An possit dari omisio culpabilis in individuo, absque omni actu physico voluntatis, qui sit causa vel occasio illius?

S. I.

Quibusdam praemissis conclusio negativa statuitur, & auctoritate D. Thoma fulcitur.

77. CERTVM est primò, non posse dari omissionem culpabilem, absque actu aliquo positivo intellectus: quia omisio non potest esse culpabilis, nisi sit voluntaria, nec voluntaria, sine cognitione; cum voluntarium definiatur id quod est à principio intrinseco cum cognitione. Illa tamen cognitio non semper est causa omittendi, sed multoties ab omissione revocat, & quantum est de se ad operationem omissioni oppositam inclinat; ut quando intellectus voluntati dicat conveniens esse hinc & nunc sacrum audire; actus enim iste, quantum est de se, ad praecepti observantiam inducit, & consequenter omittendi causa non est.

78. Deinde exploratum est apud omnes, ad omissionem culpabilem non requiri actum directè ad illam terminatum; v. g. ut quis culpabiliter missam non audiat eo tempore quo instat praeceptum, non est necessarium, ut per actum expressum velit missam non audire, sed sufficit ut velit aliquid cum auditione sacri impossibile, v. g. studium, ludum, aut venationem; tunc enim omisio missae indirectè & in sua causa censetur voluntaria, quod sufficit ut sit culpabilis & peccaminosa.

79. Tertio omnes fatentur, regulariter loquen-

do, non dari omissionem culpabilem absque actu aliquo voluntatis, directè vel indirectè ad illam terminato: experientia enim docet, quòd quando aliquis omittit actum qui est in praecepto, hoc facit vel quia fugit laborem illius actus, & illum vult non agere, aut quia vult aliquid cum eo impossibile.

Denique ut ad punctum difficultatis veniamus, jam fere omnes concedunt, actum positivum voluntatis non esse de essentia & ratione formali & specifica omissionis culpabilis: nam peccatum omissionis in hoc à peccato commissionis distinguitur, quòd commissio actum positivum essentialiter includit, & in illo consistit; secus autem omisio, quae essentialiter consistit in carentia actus praecepti, seu in privatione illius, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 79. artic. 3. Nihilominus quia plura requiruntur ad existentiam & singularitatem rei, quam ad ejus quidditatem & essentiam (ut patet in homine qui licet ex sua essentia & ratione specifica solum exigat animalitatem & rationalitatem, ut tamen à parte rei existat, quantitatem, figuram, ubi, & plura alia accidentia requirit) quaerimus utrum ad omissionem culpabilem in individuo consideratam, & prout hinc & nunc exercetur, necessariò, necessitate non solum morali, sed etiam physica, requiratur aliquis actus voluntatis, directè vel indirectè ad illam terminatus, qui sit causa vel occasio illius; vel an in aliquo casu possit dari omisio culpabilis, absque omni actu? Pro resolutione

Dico, non posse dari omissionem culpabilem sine actu præcedente, aut concomitante, qui sit causa vel occasio omittendi. Ita communiter docent nostri Thomistae, paucis exceptis, contra Durandum, Suarem, Valentiam, & alios Recentiores.

Probatur primò ex D. Thoma hinc qu. 71. art. 3. ubi relatis duabus opinionibus, quae circa præsentem difficultatem suo tempore circumferebantur; alià negante posse dari peccatum omissionis sine actu; alià id asserente, fert de utraque hoc judicium: *Utraque opinio secundum aliquid veritatem habet. Si enim intelligatur in peccato omissionis illud solum quod per se pertinet ad rationem peccati, sic quandoque omissionis peccatum est cum actu interiori, ut cum aliquis vult non ire ad Ecclesiam: quandoque verò absque omni actu. Si verò in peccato omissionis intelligantur etiam causa vel occasiones omittendi, sic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse, &c.* Quibus verbis S. Doctor eligit & approbat opinionem requirentem actum ad peccatum omissionis, si hæc exigentia intelligatur solum per modum causae vel occasionis omittendi, quamvis rejiciat illam, si intelligatur de exigentia actus qui sit per se, & tanquam de essentia. Econtra verò extremam opinionem, negantem necessitatem prædicti actus, solum approbat quoad actum qui sit per se, & tanquam de essentia; quoad actum verò qui se habeat per modum causae vel occasionis omittendi, eam rejicit & impugnat. Eodem modo distinguit inter prædictas opiniones qu. 2. de malo art. 1. dicens: *Potest esse aliquod peccatum, ad quod non requiritur aliquis actus, qui sit de essentia peccati: & in hoc veritatem non habet secunda opinio. Si autem consideretur id quod requiritur ad peccatum, ut causa peccati, sic oportet quòd ad quodlibet peccatum, etiam*

omissionis, aliquis actus requiratur. Et inferius A
Ad hoc ergo quod omisso sit peccatum, requiritur quod causetur ex aliquo actu voluntario &c. Et tandem concludit: Sic ergo quantum ad hoc prima opinio vera est, quod ad omissionem requiritur actus voluntarius ut causa. Quæ testimonia aded clara & perspicua sunt, ut nullam interpretationem nisi extortam & violentam admittere possint. Nam quod aliqui dicunt, D. Thomam loqui de eo quod regulariter & secundum communem legem contingit, non verò de eo quod fieri posset, metaphysicè loquendo, & de potentia absoluta, facilè confutari potest; Tum quia S. Doctor locis citatis questionem hanc non morali modo, aut attentis duntaxat iis quæ regulariter contingunt, sed valde metaphysicè, petitque rationibus ex ipsis essentiis & naturis rerum, discutit & resolvit: Tum etiam quia non solum intendit recedere à prima opinione, ex ea parte quæ requirit actum, tanquam de essentia peccati, sed etiam à secunda, ex ea parte quæ negat requiri semper actum per modum causæ: At hæc sententia non poterat negare, regulariter & de lege ordinaria talem actum requiri; cum hoc contra evidentem experientiam pugnet, ut supra ostendimus; sed solum de lege extraordinaria & in aliquo casu metaphysico: Ergo cum S. Doctor quoad hoc prædictam opinionem deserat, manifestum est, ipsum velle ad omissionem culpabilem necessarium esse aliquem actum voluntatis, qui sit causa vel occasio illius, non solum necessitate morali, sed etiam physica, aut metaphysica.

82.

Confirmatur: D. Thomas supra qu. 6. art. 3. ad 3. ait: *Eo modo non requiritur ad voluntarium actus cognitionis, sicut & actus voluntatis*: Sed ad omissionem voluntariam & culpabilem necessarius est actus intellectus, non solum necessitate morali, sed etiam physica aut metaphysica, cum repugnet sine cognitione aliquid esse voluntarium, ut patet ex definitione voluntarij: Ergo & actus voluntatis.

S. II.

Eadem veritas ratione suadetur.

83.

NON solum evidentissimis D. Thomæ testimoniis, sed etiam efficacissimis rationibus conclusio nostra fulcitur. Prima, quam latè profequuntur Salmanticenses tract. de voluntario disp. 4. dub. 1. & tract. de peccatis disp. 9. dub. 2. potest sic breviter proponi. Ut omisso aliqua sit culpabilis, debet esse voluntaria: At secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente aut concomitante, non potest esse voluntaria: Ergo nec culpabilis & peccaminosa. Major patet, Minor probatur. Omne voluntarium debet ex inclinatione voluntatis procedere; unde ea quæ fiunt ex violentia & metu, voluntaria non sunt, quia non procedunt ex inclinatione voluntatis, sed ex aliquo principio extrinseco: At omisso secundum se non potest ex inclinatione voluntatis procedere, sed tantum ratione alterius, quod per actum eam concomitantem vel antecedentem appetitur: Ergo secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente vel concomitante, non potest esse voluntaria. Major est evidens, Minor verò hac ratione suadetur. Nihil potest ex inclinatione voluntatis procedere sine motione & influxu sui objecti specificativi; cum nulla potentia extra limites sui objecti specificativi egredi valeat: Atqui omif-

sio, cum non apprehendatur ut bona & appetibilis ratione sui, non potest secundum se movere & allicere appetitum, sed solum ratione alicujus boni, in ordine ad quod ut utilis apprehenditur: Ergo secundum se non potest ex inclinatione voluntatis procedere, sed solum ratione actus eam concomitantis, vel antecedentis, quo aliquod bonum appetitur.

Respondent Adversarij, quod ut omisso aliqua sit culpabilis, sufficit quod sit voluntaria moraliter & interpretativè, ad quod non requiritur positivus aliquis voluntatis influxus, mediâ motione objecti specificativi, sed sufficit quod homo possit & teneatur aliquid facere, & tamen non faciat.

Sed contra primò: Cum peccatum essentialiter sit voluntarium, eo modo quo aliquid habet rationem culpæ, debet habere rationem voluntarij: At omisso culpabilis, de qua agimus, non tantum secundum prudentis æstimationem, vel interpretationem, sed verè & reipsa, independenter ab hujus vel illius existimatione, habet esse peccaminosa, & continet veram & realem malitiam, quamvis privativam, per quam in ratione peccati constituitur: Ergo reipsa, & independenter ab hominum existimatione & interpretatione, subindeque physicè & realiter, & non solum moraliter & interpretativè, debet esse voluntaria.

Secundò, Id à quo omisso denominatur voluntaria, debet esse aliquid à parte rei in ipso omittente: Atqui volitio interpretativa nihil est in omittente à parte rei, sed in solo intellectu interpretantis: Ergo ab ea omisso culpabilis non denominatur voluntaria, sed ab actu physico & reali eam antecedente vel concomitante.

Dices, omissionem non denominari voluntariam ab ipsa formali interpretatione, quæ est in alieno intellectu, sed à fundamento ad ita interpretandum, quod est in voluntate, quociens adest potentia & debitum operandi, cum negatione operationis.

Sed contra: Ex his tribus quæ referuntur, scilicet potentia, debito, & carentiâ operationis, tertium, cum sit ipsa omisso, non potest habere rationem fundamenti ex quo illa denominatur voluntaria, ut de se manifestum est; duo verò priora non sufficiunt ad rationem fundamenti proximi; quia fundamentum debet esse tale, quod non separetur ab omissione, sed infallibiliter eam inferat; potentia autem & debitum separantur ab illa; & tam in eo qui omittit, quam in eo qui non omittit reperiuntur: Ergo præter illa tria, debet dari actus qui sit causa omittendi, ad hoc ut omisso denominetur voluntaria.

Secunda ratio sic procedit: Omisso est veluti fuga & recessus ab objecto omisso: Sed omnis fuga, cum versetur circa malum, necessariò supponit affectum erga bonum; quia appetitus nunquam refugit aliquid ut malum, nisi in quantum amat bonum oppositum, ut docet S. Thomas supra qu. 25. art. 2. ex hoc inferens passiones quæ sunt circa bonum, præcedere illas quæ versantur circa malum, & omne odium causari ex amore, esseque illo posterius: Ergo omnis omisso supponit aliquem actum seu affectum erga bonum, in cuius virtute & non aliter à voluntate exercentur.

Tertia ratio: Voluntas in actu primo manens, peccate

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

94

peccare non potest: Sed sine actu physico positivo manet in statu actus primi: Ergo sine actu physico positivo peccare non potest; & consequenter sine illo non potest dari omisso culpabilis. Major est certa: voluntas enim in statu actus primi libertatem non exercet; quod ut peccet necessario requiritur. Minor autem, in qua est difficultas, facile suadetur. Nam omne aliud, præter actum physicum, potest voluntati in statu actus primi manenti convenire: Ergo sine actu physico manet in statu actus primi. Consequentia patet, Antecedens probatur. Præter actum physicum, solum potest in voluntate considerari præceptum cum advertentia ad illud, & carentia operationis: Sed voluntati in statu actus primi convenit advertentia ad præceptum, convenit etiam operationis carentia; quandiu enim est solum in actu primo, non operatur: Ergo omne aliud, præter actum physicum positivum, convenit voluntati in statu indifferentiæ & actus primi.

91. Respondent Adversarii, voluntatem sine omni actu tam physico, quam interpretativo, in statu indifferentiæ, suspensionis, & actus primi manere, & consequenter non posse peccare: Sed si detur in illa actus interpretativus, reduci de actu primo ad secundum; subindeque posse peccare, quamvis omnis actus physicus secludatur ab illa.

92. Sed hæc solutio confutata manet ex supra dictis: id enim per quod voluntas seipsam determinat, & transfert à statu indifferentiæ, suspensionis, & actus primi, debet esse à parte rei in ipsa; unde cum actus interpretativus non sit aliquid à parte rei in voluntate omittentis existens, sed in solo intellectu interpretantis resideat, non potest voluntatem omittentis determinare, nec eam de statu indifferentiæ, suspensionis, & actus primi transferre. Neque valet si recurras ad fundamentum hujus actus, nempe ad potentiam cum obligatione operandi; hæc enim, cum conveniat voluntati in actu primo, eam à statu suspensionis & indifferentiæ, ad statum actualitatis & exercitij transferre nequeunt.

93. Quarta ratio præcedenti affinis est, & potest sic proponi. Non potest dari peccatum sine exercitio libertatis: Sed libertas per puram omissionem actus exerceri nequit: Ergo pura omisso, secluso quocumque actu voluntatis, eam antecedente vel concomitante, nequit esse peccatum. Major patet, Minor probatur. Exercitium voluntatis, ut est libera, petit esse vitale: Sed pura negatio vitalis esse non potest: Ergo libertas per puram negationem aut omissionem actus exerceri nequit. Minor videtur certa: nam vivere in actu secundo est se movere ab intrinseco: Sed voluntas non se movet per negationem actionis & motus: Ergo negatio actus non est vita, sed negatio vitæ. Major autem suadetur. Voluntas ut libera, est potentia vitalis: Ergo exercitium illius, ut liberæ, est exercitium vitæ, & consequenter vitæ. Consequentia patet: nam actus secundus sapere debet naturam & perfectionem actus primi, & exercitium potentie, ejus naturæ commensurari. Unde sicut repugnat exercitium potentie liberæ, ut liberæ, non esse formaliter liberum, ita implicat exercitium potentie vitalis non esse vitale.

94. Confirmatur: Voluntas dum peccat, & in

Tom. III.

A actu secundo suam libertatem exercet, non est mortua in actu secundo; quis enim dicat voluntatem in actu secundo mortuam, peccare in actu secundo, suamque libertatem in actu secundo exercere? Ergo dum peccat, & suam libertatem in actu secundo exercet, vivit in actu secundo, subindeque aliquem actum elicit. Consequentia patet: nam sicut inter esse mortuum per carentiam vitæ per modum actus primi, & vivere in actu primo, non datur medium; ita nec inter vivere in actu secundo, & esse mortuum in actu secundo.

Confirmatur ampliùs: Libertas in actu secundo est modus vitæ actualis, seu species illius: Atqui non datur duplex vita in actu secundo, una in negatione motus, altera in motu consistens: Ergo nec duplex libertas actualis, quarum una consistat in actu positivo, altera in negatione actus, seu omissione illius; sed omne exercitium libertatis in actu secundo aliquem actum voluntatis includit, aut supponit: Unde cum peccatum omissionis sit aliquod exercitium libertatis, sine aliquo actu positivo, omissionem antecedente aut concomitante nequit existere.

Ultima ratio sumitur ex inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia. Nam si daretur peccatum omissionis absque omni actu antecedente, vel concomitante, illud pœnâ tantum damni, non verò sensus; puniretur in inferno: Sed hoc absurdum est, cum nullum detur peccatum actuale, cui aliqua pœnâ sensus non debeatur, & solum originale pœnâ tantum damni puniatur: Ergo &c. Sequela Majoris probatur ex D. Thoma 2. 2. qu. 79. art. 4. ad 4. ubi docet peccato omissionis pœnam sensus deberi, *propter radicem ex qua procedit, licet non habeat ex necessitate actualem conversionem ad aliquod bonum commutabile*: Ergo si absque tali radice, quæ est actus physicus positivus, contingeret, pœnâ sensus non puniretur in inferno.

S. III.

Precipua objectiones solvuntur.

97. **O**BJECTIONES primò: D. Thomas hic qu. 71. art. 5. sic concludit: *Verius dici potest quod aliquod peccatum possit esse absque omni actu*: quod docet propter peccatum omissionis: Ergo ex mente D. Thomæ potest dari omisso culpabilis absque omni actu physico voluntatis.

Communis hujus argumenti solutio est, D. Thomam eo loco, & aliis similibus, solum vel le dari posse in individuo omissionem culpabilem, absque actu positivo, qui sit de illius essentia, vel qui directè & per se ad illam tendat, non tamen absque actu, qui sit causa vel occasio illius.

98. Sed contra hanc solutionem dupliciter instari potest. Primò ex eodem articulo: Nam cum S. Doctor ibi retulisset duas sententias inter se oppositas, quarum una docebat non posse dari peccatum omissionis absque omni actu interiori, vel exteriori, altera ex adverso affirmabat ad omissionem culpabilem nullum actum sive interiorem, sive exteriorem requiri, dicit se mediâ viâ incedere, ac proinde negare aliquid quod prima opinio asserbat: Sed talis opinio non postulabat actum tanquam de essentia omissionis; nullus enim opinari potuit omissionem,

Ccc

quæ est pura carentia & non ens, per actum positivum constitui, aut illum in sua essentia & ratione formali includere: neque etiam petebat actum, qui directè & per se ad omissionem tendat; cum experientiâ unicuique constet, multoties se actum aliquem omittere, absque eo quod id formaliter & directè velit. Solum ergo poterat exigere talem actum ut occasionem & causam per accidens: unde vel sanctus Thomas in nullo ab ea opinione discederet, vel debet etiam huiusmodi actum denegare.

99. Deinde eadem solutio seu interpretatio confutari potest ex his quæ habet idem S. Doctor in 2. dist. 35. qu. 1. art. 3. ubi hæc scribit: *Quidam dicunt quod in peccato omissionis semper oportet aliquem actum esse, per quem aliquis retardatur ab expletionem mandati vel præcepti; sive interiori voluntatis, ut cum aliquis vult præcepto non obedire; sive exteriori, ut cum aliquis facit aliquem actum per quem ab expletionem præcepti impeditur; & ponitur exemplum de illo qui nimis vigilat, & non potest surgere hora debita. Sed ista opinio non videtur necessitatem habere: cum enim voluntas sit libera, neque ad aliquid faciendum vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid quod ejus contrarium non velit, nec de ejus contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio quod sit per se impedimentum ejus quod facere tenetur.* Quibus verbis S. Doctor non solum excludit actum qui sit de essentia omissionis, vel qui directè & per se ad illam tendat, sed etiam quemcumque actum antecedentem, aut concomitantem, qui sit causa vel occasio illius; cum asserat voluntatem ob suam indifferentiam posse aliquid prætermittere, nihil cogitando de opposito, nec de aliquo impediendo adimpletionem præcepti. Similia habet ad Annibaldum dist. 36. qu. unica art. 2. ait enim: *Quidam dicunt quod omissionis peccatum esse non potest sine actu ad minus interiori: sed hoc non videtur verum, quia contingit quandoque quod voluntas nec ad actum debitum, nec ad oppositum moveatur, nec ad aliquid ex quo rationem culpa habere possit; & tamen aliquis efficitur reus omissionis, si non faciat quod tenetur.* Quo nihil clarius & expressius contra nostram sententiam dici potest.

100. Respondetur tamen sustinendo prædictam solutionem seu interpretationem, quam esse de mente D. Thomæ constabit legenti totum illum articulum. Unde ad primam instantiam, concessâ Majori, neganda est Minor: nam prima illa opinio postulabat actum tanquam de essentia omissionis, non per modum prædicati essentialis, aut per modum rationis formalis constitutivæ illius (hoc enim nemo potuit opinari) sed ut aliquid complens illam essentialiter in esse voluntariæ & peccaminosæ; vel, quod idem est, tanquam formam, à qua omisso immediatè voluntariæ & peccaminosæ denominetur: unde stat D. Thomam, quantum ad aliquid deseruisse prædictam sententiam, scilicet quantum ad illud quod asserbat, actum requisitum ad peccatum omissionis, per modum complementi & formæ denominantis ingredi ejus essentiam: & eidem sententiæ adhæsisse, quatenus absolute talem actum ad omissionem culpabilem requirebat, contra aliam opinionem è diametro oppositam, quæ nullo profus modo talem actum ad omissionem culpabilem postulabat.

Ad secundam instantiam respondent aliqui D. Thomam ibi loqui de omissione objectivè considerata, secundum quam rationem non supponit actum, sed tantum dicit carentiam actus debiti; non verò de illa, quatenus est voluntaria in exercitio, sub qua ratione aliquem voluntatis actum requirit. Sed hæc explicatio manifestè repugnat textui; nam S. Doctor sic ait: *Cum enim voluntas libera sit, nec ad aliquid faciendum vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid quod ejus contrarium non velit, nec de ejus contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio: quod sit per se impedimentum ejus quod facere tenetur.* Sed verba hæc potest hoc modo prætermittere aliquid &c. de omissione in exercitio procedunt: Ergo hæc interpretatio verbis D. Thomæ non convenit. Unde vera solutio est quam tradunt Salmanticenses in tract. de voluntario disp. 4. dub. 1. §. 4. nempe D. Thomam in quæstionibus disputatis, & in summa Theologica, reformasse id quod in libris Sententiarum, & ad Annibaldum docuerat. Et ratio quam adducunt, videtur perspicua. Nam S. Doctor loco citato super Sententias refert duas illas opiniones extremas, quæ tempore ejus circumferebantur, quarum una ad peccatum omissionis indispensabiliter actum exigebat, altera negabat eum aliquo modo requiri; & ibi absolute & sine distinctione rejicit primam sententiam, & secundam adhæret. In quæstionibus verò disputatis, & in summa Theologica, refert quidem prædictas opiniones, sed neutram ex toto rejicit, vel admittit, & veluti mediâ viâ incedit: nam cum prima concedit requiri actum ut causam, quod negabat secunda; cum hac verò negat illum actum esse de ejus essentia, sive aliquid complens illam essentialiter in esse voluntariæ & peccaminosæ; quod aliqui ex assertoribus primæ existimabant: manifestè ergo reformavit in posterioribus scriptis prædictam secundam sententiam, cui in prioribus magis adhaeserat.

101. Objicies secundò: Si ad omissionem culpabilem necessarius esset actus eam concomitans, aut præcedens, maxime ut talis omisso esset voluntaria: Sed absque omni actu, eam concomitante aut præcedente, potest esse voluntaria: Ergo & culpabilis ac peccaminosa. Major patet ex supra dictis, Minor probatur. Ut aliqua omisso sit voluntaria, sufficit quòd aliquis possit, teneatur, & non faciat, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma supra qu. 6. art. 3. Ergo omisso absque omni actu eam concomitante vel antecedente, potest esse voluntaria. Unde idem S. Doctor hic qu. 71. art. 5. cum sibi objecisset in secundo argumento, quòd peccatum omissionis debet esse voluntarium, & quòd hoc non potest habere sine actu, respondet: *Ad secundum dicendum quòd aliquid dicitur voluntarium, non solum quia cadit super ipsum actus voluntatis, sed quia in voluntate nostra est, ut fiat, vel non fiat.*

102. Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum, quòd quando Theologi docent, quòd ut aliqua omisso sit voluntaria, sufficit posse, teneri, & non facere; vel est sermo de requisitis solum ex parte actus primi, non excludendo ipsum actuale exercitium; neque actum à quo debet incipere; vel ly non facere, non sumitur pro carentia actus debiti nudè sumpta, sed ut associata

omnibus quæ necessaria sunt, ut terminet voluntatis exercitium, ac proinde aliquo actu, qui sit ratio talis exercitij. Vel, ut alij loquuntur, *ly, non facere*, non sumitur purè negativè, & prout omnem suspensionem & negationem actus importat, sed privativè & moraliter, secundum quod talis negatio causatur à voluntate: unde cum voluntas non possit illam causare, nisi aliquem actum eam antecedentem aut concomitantem habeat, ut supra ostensum est, per *ly non facere*, non excluditur, sed subintelligitur actus voluntatis, omissionem concomitans, vel antecedens. Similiter quando S. Thomas ait *aliquid dici voluntarium, non solum quia cadit supra ipsum actus voluntatis, sed quia in potestate nostra est ut fiat, vel non fiat*, vel solum

104. Objicies tertio: Omissio secundum suam essentiam & rationem formalem nullum includit actum, sed est mera carentia & privatio actus: Ergo potest poni seu dari à parte rei absque omni actu.

Sed concessio Antecedenti, negatur Consequentia: plura enim requiruntur ad existentiam rei, quæ non sunt de ejus essentia, ut patet in homine, qui non potest existere à parte rei sine quantitate, & existentia, quamvis neutra ad ejus essentiam & quidditatem pertineat: unde quamvis omissio in sua essentia & ratione specifica nullum includat actum, sed sit mera carentia actus; in individuo tamen & in exercitio non potest poni, nisi detur aliquis actus, qui sit causa vel occasio omittendi. Sicut licet corruptio ex suo conceptu formali non dicat actionem positivam, sed destructionem, tamen non potest exerceri in re sine actione positiva; quia omnis corruptio est annexa alicui generationi, & introductioni formæ, quæ sit per actionem positivam.

105. Objicies quarto: Instante præcepto dilectionis Dei v. g. & advertentiâ obligationis, potest voluntas omnem actum suspendere, quo vel adimpleat præceptum, vel impletionem impediat: Ergo dabilis est omissio peccaminosa & culpabilis absque ullo actu voluntatis, qui sit causa vel occasio illius. Consequentia patet: nam qui non adimplet præceptum, cum potest, & tenetur adimplere, peccat peccato omissionis. Antecedens etiam ex libertate voluntatis manifestum videtur: Nam voluntas, stante præcepto & advertentiâ obligationis, manet quoad exercitium libera respectu cujuscumque actus, atque adeo potest illum suspendere: Ergo potest non elicere actum quo præceptum adimpleat, vel adimplerem impediat.

106. Respondeo negando Antecedens: stante enim advertentiâ intellectus, & Deo non denegante suum concursum, non potest voluntas omnem actum collectivè suspendere, & libertatem suam per puram suspensionem actus exercere; neque ad exercitij libertatem id requiritur, sed solum quod possit suspendere quemcumque actum, & quamcumque volitionem aut nolitionem divisivè: sicut materia prima potest quamcumque formam exuere divisivè, non tamen collectivè, & continuum in omnem partem sigillatim &

Tom. III.

A divisivè, non tamen simul & collectivè secari. Ratio est primò, quia repugnat voluntatem velle omnem operationem suspendere, & ab ea cessare, nisi habeat actum volitionis, quo talem suspensionem velit, ut docet Caietanus 1. p. qu. 64. art. 2. ubi ait, quod voluntas neque seipsam, neque alias potentias potest suspendere, nisi mediante actu, quo directè vel indirectè talem suspensionem velit. Secundò, quia si voluntas cessaret ab omni actu, maneret velut mortua in actu secundo, subindeque careret omni libertate in actu secundo, cum libertas, ut supra dicebamus, sit modus quidam seu species vitalitatis: unde tam repugnat dari exercitium merè negativum libertatis, seu omnis actus suspensivum, quam dari exercitium purè negativum vitalitatis, seu omnis motus & actionis vitalis suspensivum. Potest ergo voluntas, ratione libertatis exercitij quæ pollet, velle & non velle quodcumque objectum in particulari, & hunc vel illum actum, vel hoc aut illud objectum amplecti, aut relinquere, aut ad aliud divertere; ad aliquem tamen actum vagè & disjunctivè necessitatur: sicut in opinione multorum, voluntas divina licet indifferens sit ad velle mundi productionem, & velle negationem illius, ad aliquod tamen istorum volendum necessitata est; & sicut in sententia Adversariorum, etiam voluntas necessitata non sit ad velle impletionem præcepti, aut velle negationem, aut ad puram omissionem determinatè; ad aliquod tamen istorum vagè & confusè necessitata est.

C Objicies quinto: Si instante obligatione alicujus præcepti affirmativi, v. g. dilectionis Dei, Deus denegaret voluntati præmotionem physicam, aut concursum simultaneum ad omnem actum positivum, cum hujus præcepti adimplerem impossibilem, voluntas posset tale præceptum non implere, cum ad ejus impletionem prædeterminata non esset, ut supponimus, nec præventa auxilio efficaci, sed tantum sufficienti, & tamen tunc nullum actum cum hujusmodi præcepti adimplerem impossibilem eliceret; cum repugnet voluntatem sine concursu Dei prævio & simultaneo operari: Ergo metaphysicè loquendo, & de potentia absoluta, non repugnat dari omissionem culpabilem, absque omni actu physico eam antecedente vel concomitante.

D Respondeo quod licet in tali casu voluntas possit non diligere Deum, seu non ponere actum qui præcipitur, non possit tamen peccare peccato omissionis; quia cum exercitium libertatis debeat ab actu positivo incipere, & in casuposito nullus actus positivus in voluntate existeret, negatio amoris non esset in actu secundo libera & voluntaria, sed solum in actu primo, subindeque non esset moralis & imputabilis ad culpam, sed purè naturalis & physica. Unde sicut D. Thomas 1. p. qu. 63. art. 5. ad 3. docet Angelum in primo instanti potuisse mereri, non tamen peccare, quod non solum de peccato commissionis, sed etiam omissionis intelligendum est; ita hic dicendum est, talem hominem, factà illà suppositione, posse quidem liberè Deum amare & mereri, non tamen peccare, & liberè omittere.

E Dices: Qui potest, & non facit id ad quod se teneri cognoscit, non excusatur à culpa, juxta illud Jacobi 4. *Scienti bonum & non facienti*, Ccc ij

peccatum est illi: Sed talis homo posset actum amoris elicere, quia, ut supponimus, esset instructus auxilio sufficienti; & ad id se teneri cognosceret, cum etiam supponamus illum ad hujus præcepti obligationem advertere: Ergo non excusaretur à culpa, sed omissione hujus præcepti esset tunc peccaminosa & culpabilis.

Respondeo distinguendo Majorem: Qui potest & non facit negatione libera & voluntaria in actu secundo, concedo: negatione non liberâ & non voluntaria in actu secundo, nego: in casu autem posito negatio illa dilectionis Dei non esset libera, nec voluntaria in actu secundo, sed tantum in actu primo, defectu actus positivi, à quo exercitium libertatis inciperet; potestas enim ad impediendam omissionem, tantum illam constituit liberam in potentia & actu primo, non autem in exercitio & in actu secundo.

110. Objicies ultimò: Homo potest peccare peccato omissionis, exercendo actum, qui nec sit causa, nec occasio illius: Ergo & nullum omnino actum eliciendo. Consequentia videtur legitima; cum actus, qui nec est causa, nec occasio omissionis, non magis in eam influat, quam si nullus omnino daretur. Antecedens verò hoc exemplo suadet: Potest aliquis Sacerdos velle aperire breviarium, suspendendo tamen voluntatem recitandi, vel omittendi officium: si igitur ille perseveret in tali suspensione usque ad mediam noctem, & non recitet officium, peccat peccato omissionis, & tamen non elicit actum qui sit causa vel occasio illius; apertio enim breviarii non potest dici causa vel occasio omissionis officij, cum potius sit dispositio & præparatio ad ejus recitationem.

111. Respondeo primò impossibile esse, quòd sacerdos aperiendo breviarium possit suspendere voluntatem omittendi, vel recitandi officium, sine aliquo actu voluntatis, quo formaliter aut virtualiter talem suspensionem velit: nam ut supra ex Caietano dicebamus, voluntas neque seipsam, neque alias potentias potest suspendere, nisi mediante actu quo directè vel indirectè talem suspensionem velit.

112. Respondeo secundò, quòd licet apertio illa breviarii non sit per se & ex natura sua, causa, vel occasio omissionis officij, per accidens tamen, & ratione circumstantiarum, potest esse causa illius, ex suppositione scilicet quòd perseveret usque ad tempus, in quo urget præceptum recitationis officij, vel in quo amplius tale præceptum adimpleri nequeat, ut in casu proposito contingit.

ARTICVLVS III.

An omnis actus conjunctus cum omissione, & cum observantia præcepti affirmativi impossibilis, sit in se malus, & habeat aliam malitiam à malitia omissionis?

PRO resolutione hujus difficultatis notandum est, actus impossibiles cum adimplerione præcepti, posse dupliciter conjungi cum omissione, scilicet ut causas, vel occasiones ipsius, sicut contingit cum quis propter ludum aut studium non audit sacrum; & concomitanter tantum, ut si quis statim non audire sacrum,

vel propter pluviam, vel propter laborem itineris, & deinde ne maneat otiosus, dum tempus adimplendi præceptum instat, det operam ludo vel studio. Hoc præmissis, sit

S. I.

Statuitur prima conclusio.

DICO primò, actum qui est causa vel occasio omittendi, etsi ex sua specie & objecto sit bonus, vitari ex omissione, & esse peccatum: actum verò qui nullatenus in omissionem influit, sed ad illam merè per accidens & concomitanter se habet, nisi aliàs malus sit, peccatum non esse, nec ex omissione, cui per accidens conjungitur, vitari.

Hæc conclusio communis est apud Theologos, & aded certa, ut solâ explicatione indigeat. Sit ergo casus, quòd aliquis propter desiderium & aviditatem studendi omittat missam, dicimus quòd studium illud est malum; quia quamvis de se bonum, vitatur dum est ratio volendi aliquid malum, nimirum missæ omissionem: sicut elemosyna, quamvis de se bona & honesta, vitatur dum movet hominem ad furtum; & universaliter bona intentio ex prava electione vitatur, ut in tractatu de moralitate actuum humanorum ostendimus. Si verò postquam homo ob pigritiam, vel laborem itineris, aut còsimilem causam, decrevit non interesse factum, tunc tempore quo urget præceptum audiendi missam, studeat, vel in aliquo honesto opere se exerceat, dicimus quòd opus illud non vitatur: quia supposità aliâ voluntate omittendi missam, materialiter & per accidens se habet ad ejus omissionem, & nullo modo in eam influit; aliàs si omnis actus concomitans omissionem, ex illa vitaretur, sequeretur illum, qui statim non audire sacrum, debere tunc omnem alium actum quantumvis ex se honestum suspendere, & manere otiosum; quandoquidem si aliquem exerceret, in ipso peccaret.

Dices: D. Thomas qu. 2. de malo art. 1. ad 7. ait: *Hoc ipsum quod est laudare Deum ore potest malè fieri, si hoc fiat quando non debet, quando scilicet homo alia facere tenetur.* Ergo ex D. Thoma omne opus de se cum adimplerione præcepti impossibile, exercitum tempore quo debet præceptum adimpleri, ex malitia omissionis vitatur.

Confirmatur ratione D. Thomæ: Omne tale opus fit tempore indebito: Ergo vitatur ex circumstantia temporis. Consequentia patet, Antecedens probatur. Tale opus fit tempore quo homo tenebatur facere aliud: Ergo fit tempore indebito.

113. Respondeo D. Thomam intelligendum esse de opere laudandi Deum de facto impediente observantiam præcepti affirmativi, & in omissionem influente; non verò de opere quod licet ex se sit impossibile cum observantia præcepti, de facto tamen eam non impedit, nec ullo modo in ejus omissionem influit.

Ad confirmationem distinguo Antecedens: fit tempore indebito, negativè & materialiter, concedo Antecedens: contrariè aut privativè & formaliter, nego Antecedens, & Consequentiam. Nam licet studium v. g. tunc non debeat, in quo consistit esse negativè indebitum, & exerceatur tempore quo instat præceptum audiendi missam, ac proinde tempore indebito